

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

6-2024

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

R.A.Axrorova	
«Yosh» tushunchasining lingvistik talqini	317
Г.М.Хошимов	
Некоторые константы грамматики, касающиеся структурных особенностей гипотаксемы с адвербиальным компонентом темпоральности.....	322
N.Z.Abduraxmonova, O.O.Yulbarsov, G'.G'.Abduvaxobov	
Neologizm – kompyuter lingvistikasida tahlil birligi sifatida	329
M.Sharipova	
Ingliz tilida onomatopeik so'zlarning fonosemantik tahlili	334
A.O'.Abdullayev	
Ramzlarda shakl va mazmun munosabatlari.....	337
O'.A.Xudoynazarova	
Islom ta'limoti asosida shakllangan diniy barqaror birikmalar	344
F.R.Turg'unova	
Grammatik kompressiya orqali yangiliklar sarlavhalarini optimallashtirish. Strategiyalarni o'rganish va auditoriyani jalb qilish	349
M.A.Abduvaxobova	
Fransuz va o'zbek tillaridagi "Famille" – "Oila" semantik maydoniga doir	354
M.A.Kurbanov	
Muloqotda noverbal vositalar yordamida madaniyat, urf-odatlar va adab shakllarining ifoda etilishi.....	358
M.M.Kaxarova, Sh.B.Tolipova	
Nemis tilida og'zaki nutqni hamkorlik orqali rivojlantiruvchi mashq turlari va ulardan samarali foydalanish	364
M.Karimov	
"O'tkan kunlar" romanidagi o'xshatishning inglizcha tarjimalarda aks etish masalalari	368
X.P.Муртозоев	
Вижагиҳои савти ва услубии ҳодисаи афзоиш дар ашъори намояндагони сабки хуросонии адабиёти тоҷику форс.....	374
N.N.Odilova	
A comparative analysis of spellonyms in contemporary english and uzbek literature	384
M.B.Shamsiyeva	
Peyzaj matni murakkab sintaktik butunlik sifatida.....	388
I.T.Rustamov	
Ingliz va o'zbek folklor janr matnlarining semantik maydoni	392
K.Yu.Feryza	
Многоаспектная природа английских и русских провербиальных фразеовербализаторов концепта «head/голова/глава» и их лингвостилистические особенности	396
C.Э.Саидова	
Манзараи этники-диалекталии аҳолии сурхондарёи шарқӣ.....	401
G.A.Komilova	
Ingliz tilida siyosatchilar nutqida stilistik vositalarning nutq ta'sirchanligini oshirish vositasi sifatida qo'llanilishi	406
C.Ч.Маҷитова	
Антропонимҳо – ифодагари хислатҳои инсон дар ғазалиёти абдурахмони ҷомӣ.....	410
M.A.Matmusayeva	
Maktabgacha ta'limda o'yinlar- soha terminlari sifatida	419
Y.Sh.Shuxratova	
Sintaktik sathda o'xshatishlarning tabiatiga doir	423
H.H.Xoldorova	
Study of the concept of "Field" in modern linguistics	426
D.I.Mirzayeva	
Contextual-semantic analysis of fixed similes in english.....	429
K.T.Israilova	
Ijtimoiy tarmoqlar tili va medialingvistika tavsifi.....	432

IJTIMOIY TARMOQLAR TILI VA MEDIALINGVISTIKA TAVSIFI

ЯЗЫК СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ И ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДИАЛИНГВИСТИКИ

THE LANGUAGE OF SOCIAL NETWORKS AND THE CHARACTERISTICS OF MEDIA LINGUISTICS

Israilova Komilaxon Tavakalovna

Farg'ona davlat universiteti matbuot kotibi

Annotatsiya

Maqolada ijtimoiy tarmoqlarda ishlatiladigan tilning lingvistik xususiyatlari va uning medialingvistika nuqtayi nazaridan o'rganilishi yoritilgan. Asosiy e'tibor matnlarning o'ziga xosliklariga va ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari tilidagi lingvistik birliklarga qaratilgan. Tadqiqot medialingvistika sohasidagi yangi yondashuvlarni ham aks ettiradi.

Аннотация

В статье рассматриваются лингвистические особенности языка, используемого в социальных сетях, с точки зрения медиалингвистики. Основное внимание уделяется уникальности текстов и лингвистическим единицам, характерным для языка пользователей социальных сетей. Исследование отражает новые подходы в области медиалингвистики.

Abstract

The article examines the linguistic features of the language used in social networks from a media linguistics perspective. The focus is on the uniqueness of texts and the linguistic units characteristic of social network users' language. The study reflects new approaches in the field of media linguistics.

Kalit so'zlar: ijtimoiy tarmoqlar, medialingvistika, matn tahlili, tilshunoslik, onlayn muloqot.

Ключевые слова: социальные сети, медиалингвистика, анализ текста, языкознание, онлайн общение

Key words: social networks, media linguistics, text analysis, linguistics, online communication

KIRISH

Tilshunoslikda jamiyat vakillarining ijtimoiy fikrini u bayon qilayotgan til, matn orqali o'rganishlar natijasida matnning o'zaro ta'siri tamoyillari va qo'llash qoidalari, yozma muloqot nazariyati bilan bog'liq ilmiy nazariyalar yaratildi, keng jamoatchilik foydalanayotgan matnlarning til xususiyatlarini yaratish amaliyoti shakllandi. Ijtimoiy fikr o'rganishning keng obyekti sifatida ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish mezonlari, maqsadlari, farqli va umumiy xususiyatlari vujudga keldi.

Demak, til birliklariga sotsilingvistik aspektda yondashganda ularning mohiyati to'laroq ochilishi, ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda qo'llanilayotgan matnlarning til xususiyatlarini aynan shu tarmoqlar foydalanuvchilari tilini o'rganish asosida tadqiq etish tilshunoslikning dolzarb masalalaridandir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

O'zbek tilining o'ziga xos xususiyatlari, jamiyat tilining tarixiy taraqqiyoti, ijtimoiy tarmoqlarda foydalaniladigan matnlarning istiqboli bilan bog'liq muammolarni aynan sotsilingvistik nuqtayi nazardan tadqiq etish tilimizning jahon tillari orasidagi munosib o'rnini belgilashda o'ziga hos mohiyat kasb etadi.

Shuni alohida qayd etish joizki, har bir xalqning tilidagi joziba, ijtimoiy holat va milliy qiyofa u ifoda etayotgan nutq birliklari, asosan matnlarda aks etadi. Mazkur nutqiy bo'laklar ijtimoiy tarmoqlar vositasida butun jahonga axborot tashiydi. Shuningdek, ular axborot tashishdan tashqari matn muallifining jamoatchilik fikriga munosabati, u yashayotgan zamon va makonning ma'naviy va ijtimoiy muhiti va xalqning taraqqiyot darajasini belgilab beradi. Shu ma'noda, ijtimoiy tarmoqlarda qo'llanilayotgan matnlarni o'rganish nafaqat lingvistik, balki siyosiy jihatdan ham alohida ahamiyat kasb etadi.

TILSHUNOSLIK

Ijtimoy tarmoqlar tilining lingvistik xususiyatlari o'rganilishi jarayoni internet va ijtimoy tarmoqlarning rivojlanishi bilan bog'liq holda bosqichma-bosqich yuz bergan. 1990-yillarning oxirida internetning keng tarqalishi va ijtimoy tarmoqlarning paydo bo'lishi bilan onlayn muloqot tilining o'ziga xos xususiyatlari paydo bo'la boshladi. 2000-yillarning boshlarida "Yahoo! Messenger", "ICQ" va "MSN Messenger" kabi onlayn muloqot xizmatlarining keng tarqalishi bilan onlayn tilning o'ziga xos xususiyatlari yanada aniqroq ko'rinishga boshladi. 2004-yilda "Facebook" ijtimoy tarmog'ining paydo bo'lishi bilan onlayn muloqot tilining evolyutsiyasi yanada tezlashdi. 2006-yilda "Twitter" ijtimoy tarmog'ining paydo bo'lishi bilan onlayn tilning qisqartirishlari, "hashtag" va "retweet" kabi yangi xususiyatlari paydo bo'ldi. 2010-yillardan boshlab esa ijtimoy tarmoqlarning ijtimoiy vazifasi tobora kengayib, suhbat, muloqot, munosabat, axborot va hujjat almashinuvi, tasvir, lavha, ovozli xabarlar yetkazuvchi sifatida maydonga chiqqanidan so'ng bu sohani o'rgangan olimlar ro'yxati kengaya boshladi. Mazkur sohani ingliz tilida David Crystal: "Language and the Internet" va "The Cambridge Encyclopedia of the English Language" kabi kitoblarda tadqiq etgan bo'lsa, "Computer-Mediated Communication" jurnalining muharriri Susan Herring tarmoqlardagi muloqotning ijtimoiy jihatlarini o'rganadi. John McWhorter esa "Talking Black" va "Word on the Street" kabi kitoblari orqali ijtimoiy tarmoqlar tili evolyutsiyasini o'rganishga katta hissa qo'shgan.

NATIJA VA MUHOKAMA

Rus tilshunosligida esa ijtimoiy tarmoqlardagi muloqotning til xususiyatlarini o'rgangan Vladimir Panov o'zining "Yazik internet-kommunikatsii" deb nomlangan kitobini, Yelena Proxorova "Yazik i internet" qo'llanmasini fan olamiga taqdim etdi.

O'zbek tilshunosligida ijtimoiy tarmoqlar va internet tilining o'rganilishi nisbatan yangi yo'nalish bo'lib, 2000-yillarning oxiridan boshlab ushbu yo'nalishda tadqiqotlar faollashdi. Bunda "O'zbek tilining ijtimoiy tarmoqlar tilidagi o'zgarishlari" mavzusida tadqiqotlar olib borgan Odiljon Hasanov, "Internet tilining leksik va grammatik xususiyatlari" mavzusida izlanishlar olib borgan Dildora Hamdamova, "O'zbek tilidagi sleng va internet tili" kabi tadqiqotlar muallifi Husniddin Hasanovlar ijtimoy tarmoqlar tilining rivojlanishi bosqichlarini tilshunoslik nuqtayi nazaridan birinchilardan bo'lib tahlil qildilar.

Bu kabi o'rganishlar tilshunoslikda rivojlanib kelayotgan yangi soha – medialingvistika taraqqiyotiga ham o'zining katta ta'sirini o'tkazadi.

Medialingvistika - nutq haqidagi fan va ommaviy axborot vositalaridagi faoliyatdir. Rus tilidagi adabiyotda medialingvistika atamasi birinchi marta T. G. Dobrosklonskaya asarlarida qo'llanilgan va mahalliy ommaviy axborot vositalari tili tadqiqotchilari tomonidan faol ravishda olingan, ammo keng va tor ma'nolarda turli ma'nolarda qo'llanilgan. Keng ma'noda medialingvistika o'rganadigan barcha ilmiy fanlarning yig'indisi sifatida tushuniladi. Bu talqin bilan Medialingvistika o'rmini medialogiya egallaydi va shuning uchun uning intizomiy o'ziga xosligi haqida gapirish qiyin. Tadqiqot va o'quv amaliyotida, tilshunoslik Rossiya universitetlarining jurnalistika fakultetlari bo'limlari bu atamani tor ma'noda ishlatadilar. Medialingvistika tilshunoslikni ko'p vektorli tahlil qiladigan mustaqil ilmiy yo'nalish sifatida qaraladi. Arxitektura nutqi ommaviy axborot vositalari bilan aloqa qilish faoliyatidir. Mustaqil ilmiy fan sifatida medialingvistika o'rganilayotgan muloqot sohasiga ko'ra, masalan, so'zlashuv tili (so'zlashuv nutqi haqidagi fan), telingvistika (diniy nutq fani), hujjatli tilshunoslik (o'rganiladigan so'z fani) kabilar qatoriga kiradi va o'z obyekti, predmeti, usullari va maxsus tadqiqot muammolariga ega hisoblanadi. Bizning tushunchamizga ko'ra, Medialingvistika obyekti media muhitida ishlaydigan media matnlar oqimi va element nutqi undagi faoliyat. Medialingvistika komponentlari media nutq tahlilining to'rt vektori, barcha vektorlarda tahlil predmeti umumiy nutqdir. Ommaviy axborot vositalaridagi faollik, lekin har bir vektor uni taqsimlashning o'ziga xos jihatiga ega. Medialingvistikada prakseologiya usuli (umumiy). Birinchi vektor - nutq vositalarini o'rganadigan media nutqining grammatikasi (T. V. Shmeleva media lingvistikasi terminologiyasida). Til tahlili orqali faoliyat vositalari va til bo'lmagan media xabarlariga xos bo'lgan mos yozuvlar, modallik va dialogiklikning semantik "o'qlari" ni ifodalovchi elementlar va texnikalar. Ikkinchi vektor - media stilistikasi, u nutqning me'yoriy shakllari, usullari va turlarini tushuntiruvchi matnlar tipologiyasini ishlab chiqadi. Nutqdan ajratilgan harakatlar turli ekstralingvistik asoslar bo'yicha oqim ya'ni (Ommaviy axborot vositalari nutqining shakllanishidagi ekstralingvistik omillarga qarang). Medialingvodikurseologiyaning uchinchi vektori doirasida (qarang Media nutqi) nutq o'rganiladi. Yangiliklar matn oqimini qurish, bir tomondan, matnlararo tillar aniqlanadi. Birikmalar, ikkinchi

tomondan, nutqning tipik xususiyatlaridir. Individual ma'noni joylashtirish ommaviy axborot vositalarida muloqot ishtirokchilarining pozitsiyalarini aniqlashdir.

XULOSA

Yuqoridagi tadqiqotlar asosida xulosa qilib aytishimiz mumkinki, ushbu tadqiqotlar samarali nutq mezonlarini, shuningdek tavsiyalar va ogohlantirishlarni ishlab chiqishga qaratilgan ommaviy axborot vositalari nutqini tanqid qilishning to'rtinchi vektori. Uning predmeti - bu faoliyat natijasining (media matni) uning ijtimoiy, estetik va kommunikativ standartlari bilan bog' liqligi va hokazo. Jurnalistika, reklama, PRda nutqning shakllanishi, jumladan, ularning tarmoq versiyalarida, faoliyatning o'ziga xos xususiyati bilan belgilanishidan kelib chiqqan holda, har bir sohada nutq tahlili ham Medialingvistikada nisbatan mustaqil vektor tadqiqotini shakllantiradi. Faqat nisbatan: bir-birisiz bu vektorlar nutqning to'liq rasmini yaratmaydi ommaviy axborot vositalaridagi faoliyat. Medialingvistika nutqni tasvirlashi mumkin bo'lgan o'ziga xos aniq tushuncha va kategoriyalarni tasdiqlaydi. Media muhitidagi faoliyat (masalan, ushbu Lug'atning mavzu ko'rsatkichiga qarang). Ushbu tilshunoslik fanining boshqa tilshunoslik fanlari uchun noma'lum bo'lgan keng ko'lamlı muammolarni ham aniqlaydi. Fanlar medialingistikada bir qancha asosiy muammoli sohalar mavjud: 1) texnika ta'siri va ijtimoiy til omillari; 2) lingvistik ommaviy axborot vositalarida intertekstuallik arxitekturasi; 3) normativ nutq modellarini izlash faoliyat; 4) ommaviy nutqning qo'llanish qonuniyatlarini ochib berish. tollarning faoliyati o'zaro ta'sirdagi vositalar 5) prof qoidaları nuqtayi nazaridan tahlil davomida aniqlangan matn shakllanishining samaradorligi mezonlari, nutq xulq-atvor va boshqalar. Nihoyat, ushbu tadqiqot yo'nalishi o'ziga xos tadqiqot yondashuvini ishlab chiqdi (qarang: Media lingvistikasida prakseologiya usuli (umumiy)) va media matnlarini o'rganish usullari paydo bo'ldi (qarang: Media matnlarini o'rganish usullari (maxsus)). G'arbiy Yevropa fanida ommaviy axborot vositalari tilini o'rganish 50-yillarning o'rtalaridan boshlab faollashdi. 20-asr va 1970-yillarning boshidan boshlab ular rus tilshunosligida muhim o'rin egalladi. Stilistika doirasida vujudga kelib, ular boshqa ilmiy fanlar metodlarini o'zlashtirib, tobora ko'p qirrali bo'lib, asta-sekin mustaqil ilmiy yo'nalishga aylandi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Luhmann N. Ommaviy axborot vositalarining haqiqati.
2. A. Yu. Antonovskiy. M., 2012; McLuhan G. M. Mediani tushunish: insonning tashqi kengaytmalari
3. V. Nikolayeva. M., 2007; Zamonaviy rus mediapolisi.
4. S. G. Korkonosenko, Sankt-Peterburg, 2012; Xristianlar C. G., Glasser T. L., MeQail D. Nordenstreng K., Uayt R. A. Ommaviy axborot vositalarining me'yoriy nazariyalari: Demokratik jamiyatlarda jurnalistika.
5. Inglis F. Media nazariyasi. Kirish. Oksford, Kembrij, 1992 yil.
6. ARAutunova N. D. diskurs // lingvistik ensiklopedik lug'at
7. Ed. V.N. Yarseva, M., 1990 yillar. S. 136-137; Iqtibosning dialogik o'zgarishi va fenomeni // tildagi inson omili. Aloqa, mobillik, deiksin. M., 1992 yil.
8. Demyan-Kov. Matn va nutq shartlari va oddiy tilning so'zlari sifatida. 2005. S. 34-55;
9. Dobrosklonskaya T. G. ingexistik va madaniyatlararo aloqaning obyektı sifatida // Moskva davlat universitetining byulleteni sifatida. Ser. 10. Jurnalistika. 2006 yil.
10. Kazak M. Yu. Nasal matnini o'rganish va so'rovning oshkor etilishi // muammosi muammosi. Belgorod, 2010. S. 32-40;
11. Cybrik A.A., Parshin P. B.S. Nutq // Encyclopediya Dodir. URL: <http://www.krugozvet.ru>;
12. Kozhemyakin E.A. Masiy aloqasi va Media Moliya: Tadqiqot metodologiyasi bo'yicha // Belgorod davlat universitetining ilmiy bayonotlari. Ser. Gumanitar fanlar. 2010 yil. 2-son (83). S. 13-21;
13. Krasnova T. I. Nozlik: mafkulim yoki atama // mediandiya. 2017 yil. 1 (16). 16-28;
14. Dolgovskiy A. A. Zamonaviy gazeta sarlavhasi: RA TURKIYA, semantika, pragmatika: OA. Shirinlik. Filol. fanlar. 2008 yil Volgograd;
15. Olamskaya N. N. MediaDiskurning janr tasnifi masalasi bo'yicha. Ser. Filologiya. 2013 yil. 5 (17). S. 250-259;
16. Olianich A.V. Nutqning taqdimoti. 2004 yil Volgograd;
17. Lonskiy A.V. Zamonaviy MediaDuturlar: Asosiy g'oyalar va so'zlar zamonaviy ommaviy axborot vositalarida / OTV. Ed. A.V. Polonskiy. Belgorod, 2009. S. 151-160;
18. Chernishoshova T.V. Media Muloqotni filologik o'rganish: Matn va nutqni tahlil qilishning nazariy va uslubiy shartlari va uslubiy shart-sharoit va uslub va tahlil usullari (retrospektiv) //Medicinguicistik. 2014 yil. 1 (4);
19. Chernyavskaya V.E. Nutqni tahlil qilishdan Nozdiq va matn va nutqni tahlil qilishdan boshlab, o'qishning an'anaviy va kognitiv-funksional jihatları: ilmiy to'plash. Ishlar. Ryazan, 2002. S. 230-232;
20. Gudokin A. Yangiliklar ommaviy axborot vositalari. Oksford, 1991;
21. Fowler R. Matbuotda diskurash va mafkura. Moneal, 1991;
22. GRAVER D. A. Yangiliklarni qayta ishlash: Odamlar qanday qilib axborot oqimini qanday chalgitishadi. Nyu-York: London, 1984;